

Вучоны дае грунтоўны аналіз існаваўшым у навуцы поглядам на паходжанне нацый, што пражывалі на тэрыторыі Заходняй Беларусі, палемізуе з рэакцыйнымі польскімі дэмографамі, якія ў сваіх працах перабольшвалі ўплыў польскай культуры на развіццё інтэлектуальнай думкі беларусаў. На канкрэтных прыкладах ён пераканаўча даказвае, што культура польскага народа не магла аказаць істотнага ўплыву на беларусаў, бо «шляхта» ў большасці сваёй была такой жа неадукаванай, як і большасць беларускіх сялян, а польскія паны, якія ў час уладарання Рэчы Паспалітай запаланілі заходнюю частку Беларусі, не з'яўляліся носьбітамі лепшых рысаў польскай культуры, навукі, а былі звычайнымі каланізатарамі. Іх у першую чаргу хвалявалі пытанні асабістага абагачэння.

Свае вывады А. Сержпудоўскі падмацоўвае спасылкамі на працы рускіх, прагрэсіўных польскіх гісторыкаў (Чубінскага [4], Доўнар-Запольскага [2] і інш.), якія добра ведалі гісторыю беларускага краю, жыццё і быт беларусаў.

Па невядомай прычыне працы А.К. Сержпудоўскага «Мелкая шляхта Западного края» і «Застенковая шляхта в Белоруссии» не былі надрукаваны, хаця думаецца, што яны не страцілі сваёй актуальнасці і сэння, могуць быць выкарыстаны гісторыкамі, краязнаўцамі, палітолагамі.

Літаратура

1. Архив РЭМ. – Фонд 2. – Оп. 1. – Д. 38.
2. Доўнар-Запольскі, М.В. Асновы дзяржаўнай Беларусі / М.В. Доўнар-Запольскі. – Гродна, 1919.
3. Касько, У.К. Святло далекай зоркі / У.К. Касько. – Мінск, 2014. – С. 190–193.
4. Чубинский, П.П. Труды этногр.-стат. экспедиции в Зап.-Рус. край. Материалы и исследования, собранные П.П. Чубинским. Т. 2. – СПб., 1982.

Анастасія Качан

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

ЗМЕСТАВЫ БЛОК ГАЗЕТЫ «НАША НІВА» Ў 1920 Г.

Аналіз зместавага складніка медыйнай мадэлі [1, с. 5] газеты «Наша Ніва» ў 1920 годзе варты ўвагі з тае прычыны, што апісанне газеты ў працах даследчыкаў збольшага абмяжоўвалася 1906–1915 гадамі. Аднак апошнія дзевяць нумароў з'яўляюцца працягам жанрава-тэматычнай ды ідэйнай лініі, выбудаванай рэдактарамі выдання ў гады папярэднія. Захаваны падыход да структурызацыі матэрыяла: гэта выяўляецца ў рубрыкальнай будове (адпаведнасць большасці назваў ды тэматыкі рубрык, графічнага размяшчэння тэкстаў на палосах ранейшым іх варыянтам).

Першыя палосы традыцыйна змяшчаюць публіцыстыку на актуальныя для таго часу тэмы: вяртанне «Нашай Нівы», падзел Беларусі паводле ўмовай Рыжскага міру, «справа Віленшчыны», слухае паўстанне. Толькі

перадкалядны і апошні, дзевяты, нумар (каля 70 адсоткаў першай паласы) запоўнены тэкстамі мастацкага стылю («Сон» Сяргэя Чараўніка), вершамі ў прозе. Аднак і гэты твор, вядома, прысвечаны тэме «будавання Беларусі». У шостым нумары на першай паласе змешчаны два аналітычныя артыкулы («Сілы прыбываюць», «Слуцкае паўстаньне»), большая частка аналітычнай карэспандэнцыі («З фронту Балаховіча»), а таксама шэраг невялікіх інфармацыйных нататак-допісаў, аб'яднаных назвай «Слуцк»: «М. Койданаў Менск г.», «Вялейскі павет», «У Барысаўшчыне», «У Веліжскім павеце Вітэбск г. і ў Бельскім Смаленскай губ.»). З усіх дзевяці першых палос гэтая найбольш жанрава разнастайная.

Што да другіх палос, то тут аднастайнасці менш: бачым і аналітычную публіцыстыку, і мастацка-публіцыстычныя творы, і творы мастацкай літаратуры. Першы нумар аналізуе віленскае пытанне, стасункі беларусаў і летувісаў («Справа аб Вільню», «Па старой дарозе», «Правакатары»), а таксама распачынае друк аповядання М. Гарэцкага «Прысяга», якое мае працяг у трох наступных нумарах. Другі нумар на другой паласе падае рэпартаж «Аб вайсковых рэквізыцыях», другую частку «Прысягі» і палову невялічкага нарыса «На «Дзяды»» Ант. Навіны, чым разнастайць тэматыку. Другі раз нарыс з'явіцца на другой паласе толькі ў сёмым нумары за аўтарствам Падарожнага («Падарожныя гутаркі»). Новая для выдання рубрыка «Хроніка», традыцыйная для трэцяй паласы, толькі аднойчы блісне на паласе другой – у трэцім нумары. Апошні нумар запачаткуе тут рубрыку «Каля плебісцыту» з трыма невялікімі інфармацыйнымі нататкамі. У трэцім і чацвёртым нумары бачым таксама вершы Наталлі Арсенневай («Восень» і «На матыў «Хаўтурнага марша»). Пяты нумар цікавы тым, што змяшчае крытычны матэрыял – рэцэнзію Ант. Навіны на працу М. Гарэцкага «Гісторыя беларускае літаратуры»; больш крытыкі ў «Нашай Ніве» 1920 года не было.

Трэцюю і чацвёртую паласы фарміруюць матэрыялы рубрык «Хроніка», «З усяе Беларусі» ды «За граніцай». Тэматыка, зразумела, актуальная: мабілізацыя, самавызначэнне, адукацыя (школьная справа), адносінны краін-суседак паміж сабою (Латвія – Польшча, Летува – Польшча), кірунак развіцця адносінаў з Лігай Народаў. У восьмым нумары ў межах рубрыкі «За граніцай» вылучана падрубрыка «Эканамічныя справы» з матэрыялам «Фінансы Літвы». У дзевятым нумары матэрыял «Фінансы Польшчы» ў асобную падрубрыку не вылучалі. З шостага нумара шэраг матэрыялаў рубрыкі «З усяе Беларусі» скіраваны на расповед пра змаганне з палітыкай бальшавікоў.

Акрамя гэтага на трэцяй паласе кожнага нумара ёсць тэкст мастацкага стылю, найчасцей – філасофская лірыка і проза («На восень», Каз. Сваяк (№ 2), працяг верша «На матыў хаўтурнага марша», Н. Арсеннева (№ 4), «Калі людзі пакрыўдзяць...», Н. Арсеннева (№ 7), «Аганёчак сьвячы прад

абразам сьвятым...», С. Чараўнік (№ 9)) і грамадзянская («Мой родны край», Н. Арсеннева (№ 1), «Боль», І. Румянак (№ 6)) лірыка.

Аднойчы верш публікуюць і на чацвёртай паласе – традыцыйным месцы зніклай з 1914 года (пасля № 37) рубрыкі «Пачтовая скрынка», бо лірычны твор тэматычна ёй адпаведны: мае назву «*Našaj Niwie*» (аўтар – *Innat Rumianak*), прысвечаны выданню і з’ўляецца праяваю скіраванасці рэдакцыі весці гутарку з чытачом, што выразна заўважна ў нумарах папярэдніх гадоў. Скіраванасць на дыялагічнасць акрэсліваецца ў выданні па-ранейшаму, аднак няма гэткай выразнай яе адзнакі, як асобная рубрыка, – чытача «ўлісваюць» у кантэкст газеты пераважна праз займеннікі другой асобы ды пытання, да яго скіраваныя, дзеясловы ў форме загаднага ладу. Або, прыкладам, праз правакацыйную назву, як гэта адбываецца ў № 4 з матэрыялам «*Da Waršawy cy da Kouny?*» (ідэю тэксту люструе перадапошні абзац: беларусы мусяць «паказаць, што мы ні да Варшавы, ні да Коўны прылучацца ня хочам, што мы можам існаваць незалежна»).

Рэкламныя блокі, якія, мяркуем, варта вылучаць у зместавы блок «Нашай Нівы» (бо мелі перадусім інфармацыйную функцыю), як і раней, змешчаны на апошняй паласе. Рэкламы не мае другі, чацвёрты, шосты, сёмы і дзевяты нумары; астатнія рэкламуюць «Беларускі каляндар на 1921 год» (№ 1, № 3), «Гісторыю беларускае літаратуры» М. Гарэцкага (№ 3, № 5, № 8) і часопіс «Крупіца» (№ 8), іншых абвестак няма.

Аб’ядноўвае нумары 1920 года з нумарамі ранейшых гадоў і тое, што рэдакцыя працягвае адкрыта палемізаваць з іншымі выданнямі («Беларускае Слова», «*Rzecz pospolita*», «*Kurier Sp(a)zki*», «*Gazeta poranna*», «*Pochodnia*», «*Głos Litwy*» ды інш.), якія закранаюць беларускае нацыянальнае пытанне, пішуць пра прыналежнасць Вільні, даводзяць гледзішча на польскую мадэль дзяржаўных пераўтварэнняў і г.д. Прыклад гэтага кірунку рэдакцыйнай працы – у другім нумары: тэкст артыкула «Горадня» ў рубрыцы «З усяе Беларусі» амаль цалкам прыведзены паводле «Нашага слова» (апавядаецца пра польскую дэмакратыю); «Наша Ніва» адно ў апошнім абзацы выказваецца ад сябе: «*Beatus, qui credit* – кажа лацінская прыказка. Мы, аднак, ня бачым дагэтуль нічога, што магло-бы ў нас збудзіць веру ў польскую дэмакратыю».

Такім чынам, традыцыя падаваць матэрыял рэдакцый «Нашай Нівы» ў 1920 годзе была захавана, што выяўляецца ў наступным:

1) агульны тэматычны ды ідэйны кірунак (будаванне нацыі, самавызначэнне, трыманне звычаяў, улучанасць у міжнародны палітычны рух);

2) захаванасць структуравання (рубрыкі «З усяе Беларусі» (раней – «З Беларусі і Літвы»), «За граніцай» (раней – «З усіх старон»);

3) адпаведнасць жанравага кола тэкстаў публіцыстычнага і мастацкага стыляў звыкламу для чытача парадку – аналітычны артыкул, нататка, нарыс, рэпартаж, карэспандэнцыя; філасофская і грамадзянская лірыка, аповесць, апавяданне.

Літаратура

1. Косарева, Т.Н. Газета «Moscow News» (1930–1980 гг.): редакционно-издательская модель: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.01.10 / Косарева Т.Н. – Москва, 2008. – 16 с.
2. Наша Ніва (1906–1908). – Мінск: Тэхналогія, 1992.
3. Наша Ніва (1909). – Мінск: Тэхналогія, 1996.
4. Наша Ніва (1910). – Мінск: Тэхналогія, 1998.
5. Наша Ніва (1911). – Мінск: Тэхналогія, 2003.
6. Наша Ніва (1912–1915, 1920). – Мінск: Тэхналогія, 2009.
7. Рагойша, М.В. Жанрава-тэматычная структура газеты «Наша Ніва» і яе сацыякультурная роля / М.В. Рагойша // Веснік ГрДУ. – 2007. – № 3. – С. 28–32.
8. Унучак, А.У. «Наша Ніва» і беларускі нацыянальны рух (1906–1915 гг.) / А.У. Унучак. – Мінск: Беларуская навука, 2008. – 184, [2] с.

Алеся Кузьмінава

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

НАРАТЫВЫ Ў ТЭЛЭШОУ ЯК СПАСАБ ПЕРААДОЛЕЦЬ СУПРАЦІЎЛЕННЕ ПЕРАКАНАННЮ

Стварэнне дадатковых альтэрнатыўных рэальнасцяў, фрагментацыя інфармацыі, уздзеянне на чалавека адначасова па трох каналах успрыняцця (пачуццёва-эмацыянальным, рацыянальным і інтуітыўным), інтэрактыўнасць, прывідная свабода гледача – усе гэтыя характарыстыкі экраннай культуры знаходзяць сваё адлюстраванне ў сучасных тэлешоу.

Адным з прыёмаў праграмавання аўдыторыі ў прыведзеным кантэксце з’яўляецца ўключэнне ў шоу наратываў: гісторый «з распазнавальным пачаткам, сярэдзінай і канцом», якія прапануюць інфармацыю аб пэўнай сцэне, персанажах і канфлікце, узнікаюць пытанне, якое патрабуе адказу, або акцэнтуюць увагу на нявырашанай праблеме і прапануюць пэўнае выйсце. Сучасныя даследаванні па медыяпсіхалогіі сведчаць, што, калі людзі глядзяць пабудаваную падобным чынам забаўляльную праграму (або наратыўны элемент ненаратыўнай праграмы), яны могуць адчуць сябе перанесенымі ў свет апавядання [3, с. 29]. Індывідуум, ахоплены гісторыяй, перажывае падзеі, якія разгортваюцца ўнутры наратыву. Ступень транспартацыі ацэньваецца праз пытанні да гледачоў наконт таго, наколькі яны забыліся аб прасторы вакол іх, калі глядзелі перадачу, і наколькі яны адчувалі сябе прысутнымі ў апасродкаваным асяроддзі, якое ім дэманстравалася. Наратыўныя элементы могуць уключацца, напрыклад, у ток-шоу (тэлесюжэты для абмеркавання або з працягам гісторыі ў студыі), але асабліва маштабныя наратывы прапануюць сёння ўскосныя рэаліці. Працэс транспартацыі ў іх праяўляецца найбольш ярка, бо гэтая разнавіднасць праграм імкнецца да вельмі дакладнага імітавання рэчаіснасці і, на наш погляд, мае драматургію, най-